การจัดการปัญหาและการควบคุมโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ของหมู่บ้านในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
Problem management and COVID-19 control of village in Sribunruang district, Nong Bua Lam Phu province

พิมพ์ชญา วุฒิฉัตร์ธนนท์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู (2) เพื่อศึกษาการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการและการควบคุมโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ในระดับพื้นที่หมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล (3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการปฏิบัติหน้าที่เจ้าพนักงานควบคุมโรค ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า สภาพการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง อย่างกว้างขวาง บทบาทการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสำคัญอย่างมากในการปฏิบัติหน้างาน ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน พบว่ามีประชาชนพยายามลักลอบเข้าพื้นที่โดยไม่ผ่านการคัดกรอง ตลอดจนปกปิดข้อมูล และละเลยการปฏิบัติตนตามมาตรการด้านการป้องกัน

คำสำคัญ: ไวรัสโคโรนา 2019; เจ้าพนักงานควบคุมโรค; อำเภอศรีบุญเรือง

บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง การจัดการปัญหาและการควบคุมโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ของหมู่บ้านในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแพร่ระบาดที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและชีวิตของประชาชน จากโรคอุบัติใหม่ไวรัสโคโรนา 2019 เดือนมกราคม 2563 ทำให้รัฐบาลออกนโยบายและมาตรการในการป้องกัน เริ่มจาก 25 มีนาคม 2563 และต่อมาได้ประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ทั่วประเทศเพื่อควบคุมการระบาด โดยจัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (ศบค.) และออกมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมโรคให้ยุติโดยเร็ว สำหรับการแก้ไขปัญหาและควบคุมโรคโควิด 19 โดยเฉพาะในระดับพื้นที่ ทั้งนี้กระทรวงสาธารณสุขมีคำสั่งแต่งตั้งให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อ มีหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลืองานตามนโยบายของรัฐ ตลอดจนการตั้งด่านเพื่อตรวจคัดกรองผู้ที่เดินทางเข้าออกภายในเขตจังหวัดและลงพื้นที่สำรวจผู้ที่ได้รับผลกระทบเพื่อลงทะเบียนช่วยเหลือเยียวยา ตามมาตรการและเงื่อนไขที่ทางรัฐบาลกำหนด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2551 ทำให้มีบทบาทสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐบาล ถือได้ว่าเป็นองค์กรปกครองที่เป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ขณะที่อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) เป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านและได้ผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด ได้มีบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย (Change agents) ของประชาชน ตลอดจนนำข่าวสารด้านสาธารณสุข และกิจกรรมด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวังและป้องกันโรค การช่วยเหลือและรักษาพยาบาลขั้นต้น และการส่งต่อผู้ป่วยไปรับบริการการฟื้นฟูสภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2554, หน้า 11)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการและการควบคุมโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ในระดับพื้นที่หมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการปฏิบัติหน้าที่เจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยหาข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary data) และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จำนวน 9 คน ตามข้อมูลสัมภาษณ์ส่วนบุคคล (หน้า 13) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ประกอบด้วยชุดคำถามปลายเปิดซึ่งเป็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 พื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง การตรวจพบผู้ติดเชื้อและผู้ที่เป็นพาหะในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง สาเหตุเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงานที่ไปทำงานในเขตพื้นที่เสี่ยง พื้นที่สีแดง เช่น กรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมถึงจังหวัดใกล้เคียง มีความเสี่ยงสูงที่จะสัมผัสผู้ติดเชื้อหรือผู้ที่เป็นพาหะ หลังจากที่มีการล็อกดาวน์ มีผู้ใช้แรงงานจำนวนมากที่ว่างงานจึงตัดสินใจเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิม การเดินทางย้ายถิ่นทำให้เกิดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของเชื้อโรคขยายพื้นที่ออกไปและอันตรายที่หลาย ๆ คนมองข้าม คือ สำหรับผู้ที่อยู่ในช่วงระยะฟักตัวของเชื้อไวรัส สามารถเป็นพาหะแพร่เชื้อสู่บุคคลอื่นได้โดยไม่รู้ตัว และถ้าประมาทในการปฏิบัติตน ละเลยมาตรการด้านความปลอดภัยไม่ป้องกันให้ดีพอ ยิ่งมีความเสี่ยงอย่างมากที่จะแพร่เชื้อให้แก่ผู้ใกล้ชิด และสภาพการแพร่ระบาดในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง (รายละเอียดการแพร่ระบาดในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลตรวจสายพันธุ์ในผู้ติดเชื้อ COVID-19 จ.หนองบัวลำภู

อำเภอ	จำนวนตรวจ		ผลตรวจหาสายพันธุ์ของ COVID-19					
			B.1.617 (India)		B.1.1.7 (UK)		B.1.36.16 (Myanmarไทย-สมุทรสาคร)	
	(ราย)	%	(ราย)	%	(ราย)	%	(ราย)	%
เมือง	4	13.79	1	6.25	3	25.00	0	0.00
นากลาง	5	17.24	5	31.25	0	0.00	0	0.00
โนนสัง	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
ศรีบุญเรือง	12	41.38	10	62.50	1	8.33	1	100.00
สุวรรณคูหา	3	10.34	0	0.00	3	25.00	0	0.00
นาวัง	5	17.24	0	0.00	5	41.67	0	0.00
รวม	29	100.00	16	100.00	12	100.00	1	100.00

ที่มา : กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ข้อมูล ณ วันที่ 29 มิถุนายน 2564

จากตารางที่ 1 ในภาพรวมผลตรวจสายพันธุ์ในผู้ติดเชื้อ COVID-19 จังหวัดหนองบัวลำภู พบผู้ติดเชื้อส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง คิดเป็นร้อยละ 41.38 ของจำนวนผู้ติดเชื้อทั้งหมดในจังหวัดหนองบัวลำภู รองลงมาได้แก่ อำเภอนางกลาง ซึ่งเท่ากับอำเภอนาวัง อำเภอเมือง และอำเภอสุวรรณคูหา คิดเป็นร้อยละ 17.24, 13.79 และ 10.34 ตามลำดับ โดยที่อำเภอโนนสังเป็นเพียงอำเภอเดียวที่ยังไม่พบผู้ติดเชื้อ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอำเภอศรีบุญเรืองจะมีผู้ติดเชื้อมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภออื่น ๆ แต่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ยังคงมีความเชื่อมั่นว่า การควบคุมการระบาดในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จะยังสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และจะยังสามารถควบคุมการแพร่ระบาดได้ดี ดังเช่นที่ผ่าน ๆ มา

สำหรับการจัดการเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กำหนดให้การเดินทางเข้า-ออกพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง ผู้ที่จะเดินทางเข้าพื้นที่จะต้องผ่านการคัดกรอง ตรวจหาเชื้อและกักตัว สังเกตอาการ ต้องผ่านการตรวจอย่างเข้มงวดทุกคน ซึ่งเป็นมาตรการในการป้องกันเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไม่ให้แพร่ระบาดเข้าสู่พื้นที่ชุมชน/หมู่บ้าน ในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง โดยมี

แนวทางและวิธีปฏิบัติ ดังนี้ ในกรณีที่จะเดินทางไปยังพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด ประกอบด้วย จันทบุรี ชลบุรี ตราด ระยอง และสมุทรสาคร จะต้องแจ้งต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (สำหรับบุคคลทั่วไป) เพื่อขอเอกสาร/หนังสือรับรองความจำเป็น และจะต้องนำมาแสดงให้กับเจ้าหน้าที่ ณ จุดตรวจก่อนเข้าพื้นที่ควบคุมดังกล่าว ในส่วนของผู้ที่มีความประสงค์จะเดินทางเข้าพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง โดยจะต้องเข้าสู่ขั้นตอนในการคัดกรองที่ศูนย์พักคอยอำเภอศรีบุญเรืองเป็นด่านแรก

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (COVID-19) ในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบในวงกว้างอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การบริหารจัดการเตียงผู้ติดเชื้อ และผู้รอรับการรักษาไม่เพียงพอ ดังนั้น เพื่อการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อและลดการระบาดในชุมชน การจัดบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุขในชุมชนจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง จึงได้มีแนวคิดในการจัดตั้งศูนย์พักคอยในชุมชนขึ้นมา (Community Isolation Center) ศูนย์พักคอยผู้ติดเชื้อรอเตียงอำเภอศรีบุญเรือง ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านโปร่งแจ้ง ตำบลหันนางาม อำเภอศรีบุญเรือง รองรับผู้ป่วยได้ทั้งหมดจำนวน 200 เตียง

บทบาทหน้าที่ของศูนย์พักคอยในชุมชน

มีหน้าที่ดูแลผู้ป่วยภายในศูนย์ฯ ดูแลทางการแพทย์เบื้องต้นในการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ รวมทั้งการดูแลทั่วไป เช่น เรื่องอาหาร การรับฝากของจากญาติ โดยทางศูนย์พักคอยจะทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยในลักษณะที่ให้ผู้ป่วยกักตัวเองที่บ้าน (Home Isolation) ผ่านระบบ telemedicine รวมถึงการจัดระบบ logistics ของอาหาร ยา และอุปกรณ์การแพทย์สำหรับผู้ป่วยที่ดูแลตนเองที่บ้าน และการทำหน้าที่ Comprehensive COVID-19 Response Team (CCRT) ซึ่งควรครอบคลุมทั้งการทำ Antigen Test Kit เพื่อแยกผู้ที่ติดเชื้อออกจากชุมชน และการฉีดวัคซีนให้กลุ่มเสี่ยง

ระบบการดูแลผู้ป่วยในศูนย์พักคอยในชุมชน

ในศูนย์พักคอยจะมีบอร์ดแสดงผังเตียงและชื่อผู้ป่วย สำหรับผู้ที่มาใหม่ในขั้นตอนแรกจะมีการซักประวัติ เพื่อประเมินความเสี่ยงก่อนที่จะรับผู้ป่วยเข้ารักษาในศูนย์พักคอย ผู้ป่วยที่รักษาที่ศูนย์ฯ จะมีเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ให้ความรู้ประจำทุกวัน แก่ผู้ป่วยทุกราย ในการดูแลตนเอง เช่น การวัดไข้ ความดันโลหิต และระดับออกซิเจนในเลือด อุปกรณ์ที่ศูนย์ฯ จัดไว้ให้ ได้แก่ ปรอทวัดไข้ เครื่องวัดความดันโลหิต และเครื่องวัดออกซิเจนที่ปลายนิ้ว และเมื่อมีอาการแย่ลงมีทีมงานให้คำปรึกษาโดยเฉพาะ มีกิจกรรมผ่อนคลาย ออกกำลังกายและสันทนาการอื่น ๆ เมื่อผู้ป่วยอาการดีขึ้นสามารถกลับไปรักษาตัวที่บ้านได้ ควรวางแผน เพื่อลดความกลัว จนเป็นเหตุให้คนอื่น ๆ ที่อาศัยในชุมชนตื่นตระหนก และต้องหาวิธีการลดอคติของคนในชุมชนด้วย ขณะเดียวกัน ทางศูนย์ฯ จะต้องมีการเตรียมความพร้อม และมีการสำรองเตียงสนามเตรียมไว้ รวมทั้งควรจัดให้มีการฝึกซ้อมปฏิบัติสำหรับขั้นตอนการปฐมพยาบาลและการส่งต่อ กรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน หรือ ผู้ป่วยมีอาการทรุดลงอย่างรวดเร็ว

ภาพที่ 1 ศูนย์พักคอยอำเภอศรีบุญเรือง สามารถรองรับผู้ป่วยได้ 200 เตียง

ที่มา : ผู้วิจัย

การคัดกรองของศูนย์พักคอยอำเภอศรีบุญเรือง มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ เริ่มจากการสอบสวนโรคจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ หรือเจ้าพนักงานควบคุมโรคระบาด การซักประวัติ แล้วจึงตรวจร่างกายขั้นพื้นฐาน (รายละเอียดในระบบการดูแลผู้ป่วยในศูนย์พักคอยในชุมชน) ถ้าไม่พบความผิดปกติใด ๆ ก็จะได้รับการลงทะเบียนทำประวัติไว้ และจะได้รับอนุญาตให้กลับไปกักตัวเองที่บ้านได้ แต่กรณีพบว่ามีอาการผิดปกติจะถูกส่งตัวเพื่อตรวจหาเชื้อที่โรงพยาบาลศรีบุญเรือง และทำการแยกกัก โดย อสม. จะลงพื้นที่เฝ้าติดตามการกักตัวของทุกคน ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแสดงสถานะ ยังอยู่ในระยะเวลาในช่วงกักตัว 14 วัน จะมีการตรวจเช็คเช้า-เย็น อย่างต่อเนื่องจนครบระยะเวลากักตัว และครบทุกครัวเรือน ซึ่งโดยปกติแล้วการจัดสรรแบ่งเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของ อสม. ซึ่งได้กำหนดแนวทางในการทำงาน คือ มีบทบาท หน้าที่ในการเฝ้าระวัง ตรวจตรา ตรวจเช็ค ค้นหาผู้ติดเชื้อ และผู้ที่ต้องสงสัยว่ามีความเสี่ยงว่าจะติดเชื้อ ได้กำหนดให้รับผิดชอบเป็นรายครอบครัว โดยให้ อสม. 1 คน รับผิดชอบสังเกตการณ์ลูกบ้าน 10-15 หลังคาเรือน และจะต้องทำสรุปการเฝ้าระวัง แล้วส่งให้กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกวัน การคัดกรองกลุ่มเสี่ยงเพื่อให้กักตัวสังเกตอาการหรือต้องเข้ารับการรักษาตัว จะแบ่งตามระดับความรุนแรงซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ (1) การทำ HI หรือ Home Isolation คือ การแยกกักตัวที่บ้าน สามารถทำอยู่ที่บ้านได้ สำหรับผู้มีอาการเล็กน้อยหรือไม่มีอาการเลย ไม่จำเป็นต้องอยู่โรงพยาบาล ร่างกายจะสร้างภูมิคุ้มกันและทำลายเชื้อโรคได้ แต่ต้องระมัดระวังป้องกันไม่ให้มีการติดเชื้อสู่คนในครอบครัว (2) การทำ CI หรือ Community Isolation คือ ผู้ป่วยใหม่ที่มีอาการเล็กน้อย หรือไม่มีอาการ ที่อยู่ในระหว่างรอเตียง หรือได้รับการรักษามาแล้วอย่างน้อย 7-10 วัน แล้วอาการคงที่ สำหรับผู้ที่ไม่สามารถอยู่ที่บ้านได้ จะนำมาอยู่รวมกัน โดยให้ชุมชนช่วยกันดูแล (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2564)

จากวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 พบว่า บทบาทการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการและการควบคุมโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ในระดับพื้นที่หมู่บ้าน ตามนโยบายของรัฐบาล จากประกาศกระทรวงสาธารณสุข คำสั่งแต่งตั้งเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. อำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกลุ่มคน/หน่วยงานสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่เฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่อหรือโรคระบาด โดยมีนายอำเภอศรีบุญเรืองทำหน้ากำกับ สั่งการและมอบนโยบายและแนวทางปฏิบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการปฏิบัติหน้าที่ โดยกำหนดแนวทางในการปฏิบัติไว้ 2 มาตรการหลัก คือ (1) มาตรการด้านการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อเข้าสู่หมู่บ้าน/ชุมชน การคัดกรองผู้ที่มาจากพื้นที่เสี่ยง ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. บูรณาการความร่วมมือของบุคลากรในหมู่บ้าน/ชุมชน/ทุกภาคส่วน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชน ร่วมกันค้นหาและคัดกรองว่ามีคนในหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงเข้ามาพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือไม่ เช่น ค้นหาผู้ที่เดินทางกลับมาจากกรุงเทพมหานคร หรือจากต่างประเทศ หรือเป็นผู้ที่มีการเดินทางไปยังสถานที่ที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาด สถานที่ที่มีคนแออัดเบียดเสียด เช่น สนามมวย สนามกีฬา สนามม้า สถานบันเทิง เป็นต้น รวมถึงค้นหาผู้ที่อยู่ในระยะใกล้ชิดกับผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือผู้ที่ไปอยู่ในสถานที่ที่มีผู้ติดเชื้อไปปรากฏตัว และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. อำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องปฏิบัติหน้าที่สอบสวนโรค และจะต้องทำสรุปผลการสอบสวนโรค ในกรณีที่พบผู้ที่ต้องสงสัยมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ และเป็นพาหะ ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจัดทำบัญชีรายชื่อเพื่อเฝ้าติดตามสังเกตอาการ ทุกวันต่อเนื่อง 14 วัน โดยให้อยู่แต่ในบ้าน และจะต้องรายงานข้อมูลดังกล่าว ให้แก่เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสาธารณสุขทราบ เพื่อติดตามและเฝ้าระวัง และให้ส่งข้อมูลให้อำเภอทราบเพื่อบันทึกข้อมูลเข้าระบบรายงาน (2) มาตรการเฝ้าระวังโรคติดต่อภายในหมู่บ้าน/ชุมชน กรณีที่มีผู้ติดเชื้อหรือผู้ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นโรคติดเชื้ออยู่ในบ้าน ให้รีบแจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. หรือเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อโดยทันที หรือภายใน 3 วัน เพื่อให้ดำเนินการจัดส่งรถพยาบาลมารับและนำส่งเข้ารับการรักษาพยาบาลต่อไป และรีบแจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เมื่อพบว่าคนในหมู่บ้านได้รับการยืนยันว่าเป็นผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. จะต้องดำเนินการกักตัวผู้ใกล้ชิดทั้งหมด เพื่อสังเกตอาการ 14 วัน และจะต้องแจ้งให้เทศบาล หรือ องค์การบริหารส่วนตำบลทราบ เพื่อให้ดำเนินการทำความสะอาดฆ่าเชื้อในพื้นที่ที่มีผู้ติดเชื้อไปปรากฏตัว และสำหรับพื้นที่ดังกล่าว สามารถใช้อำนาจโดยอาศัยความเห็นชอบของประธานกรรมการโรคติดต่อจังหวัด ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติโรคติดต่อแห่งชาติ พ.ศ. 2558 พิจารณาปิดการเข้า-ออกหมู่บ้าน/ชุมชนนั้นเป็นการชั่วคราวได้ เพื่อป้องกันการระบาดของเชื้อแพร่ไปยังพื้นที่อื่น ๆ

เจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 มีหน้าที่ในการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามผล อย่างสม่ำเสมอ ทุกหมู่บ้านในอำเภอศรีบุญเรือง โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะทำหน้าที่ประสานความร่วมมือ เพื่ออำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ของ อสม.ด้วย

“ในทางปฏิบัติ ผู้นำทุกระดับ จะมีคำสั่งจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ แต่ละอำเภอได้ ปฏิบัติชัดเจน และมอบหมายให้อำเภอจัดทำคำสั่งในการควบคุมโรคในระดับอำเภอ ให้สอดคล้องกับคำสั่ง

ระดับจังหวัด ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของผู้นำในระดับอำเภอ จึงมีคำสั่งรองรับในการปฏิบัติงานจนถึงพื้นที่ระดับหมู่บ้าน การขับเคลื่อนงานในอำเภอก็จะมีการประชุม กรรมการ ผู้นำทุกคน เพื่อสื่อสารให้เข้าใจในการปฏิบัติงาน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็จะเป็นเจ้าพนักงานควบคุมโรคฯ สามารถออกใบกักตัว บุคคลที่มาจากพื้นที่เสี่ยง ส่วนอสม. จะรับผิดชอบรายครอบครัว อสม. 1 คน ต่อ 10-15 หลังคาเรือน ก็จะมีบทบาทค้นหา แจ้งรายชื่อบุคคลที่มาจากพื้นที่กลุ่มเสี่ยงทุกรายในหลังคาเรือนที่ อสม. รับผิดชอบ ถ้ามีก็จะส่งรายชื่อให้กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในพื้นที่ที่ อสม. สังกัด เพื่อความรวดเร็วก็จะส่งรายงานกันทางไลน์ ผ่านโทรศัพท์มือถือ ส่วนองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ก็จะมีหน้าที่สนับสนุนงบประมาณ วัสดุการป้องกันโรคต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และผู้นำทุกกลุ่มจะต้องสื่อสารถ่ายทอดความรู้ในการป้องกันโรคให้แก่ประชาชนทุกคนตามมาตรการที่รัฐบาลได้แจ้งมาโดยถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ไม่ให้ผิดกฎหมาย หรือคำสั่งของคณะกรรมการควบคุมโรคจังหวัด” (สะไกร แก้วโสม สาธารณสุขอำเภอ, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2564)

การดูแลความเป็นอยู่ของลูกบ้านในรูปแบบ Local Quarantine เป็นภารกิจหลักของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคโควิด-19 วิธีการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ การปฏิบัติตนตามมาตรการในการป้องกันตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุข ตลอดจนให้ทราบถึง คำสั่ง มาตรการต่าง ๆ ข้อห้าม และบทลงโทษจากการฝ่าฝืนคำสั่ง ที่สำคัญคือ จะต้องให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงความร้ายแรงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมา ความเสียหายตามระดับความรุนแรงในการแพร่ระบาดของโรค โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือให้ประชาชนมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง และต่อสังคม โดยจะประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เช่น ประกาศผ่านหอกระจายข่าว หรือเสียงตามสายของหมู่บ้าน วิทยุชุมชน สื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะทำหน้าที่ให้การสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือ เช่น หน้ากากอนามัย เจลล้างมือ เครื่องวัดอุณหภูมิ ให้แก่ เจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยจะดำเนินการจัดหาอุปกรณ์และส่งมอบให้กับหน่วยงาน หรือผู้ปฏิบัติงานที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อที่ต้องลงพื้นที่ปฏิบัติการ

“ในส่วนของอำเภอ ก็จะมีนายอำเภอเป็นประธาน เป็นหัวหน้าศูนย์การบริหารงาน ในระดับอำเภอ และมีหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ทางโรงพยาบาล ทางตำรวจ สาธารณสุขอำเภอเป็นเลขาฯ ในการวางแผนบริหารจัดการ โดยสอดคล้องกับคำสั่งและนโยบายของจังหวัด ของคณะกรรมการโรคติดต่อ ในส่วนของการปฏิบัติในพื้นที่ก็จะมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนในการปฏิบัติงาน” (สุภโชค พนาลิกุล นายอำเภอศรีบุญเรือง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2564)

จากวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการปฏิบัติหน้าที่เจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข

1) ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญที่สุด คือ ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเท่าที่ควร ในด้านความปลอดภัย การสวมหน้ากากอนามัย การล้างมือบ่อย ๆ การเว้นระยะห่าง เป็นต้น และจะเห็นว่ามีคนบางกลุ่มละเลยการปฏิบัติตัวตามมาตรการในการป้องกันโรค

2) การลักลอบเข้าพื้นที่ การอนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้าพื้นที่โดยไม่แจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. หรือเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อ และมีการปกปิดข้อมูลเพื่อหลีกเลี่ยงการคัดกรองในการตรวจหาเชื้อ และการกักตัวสังเกตอาการ หลังจากทราบว่ามีการลักลอบเข้าพื้นที่ และเมื่อตรวจพบผู้กระทำความผิดผลจากการตรวจหาเชื้อพบว่ามีบางรายติดเชื้อมาจากที่อื่น และบางรายอยู่ในช่วงระยะฟักตัวซึ่งแสดงอาการออกมาภายหลังจากช่วงกักตัว

3) การเดินทางกลับภูมิลำเนาของผู้ใช้แรงงานทำให้เกิดปฏิกิริยาความขัดแย้งขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งเกิดจากการหวาดกลัวผู้อพยพแรงงานจะนำเชื้อมาแพร่ในหมู่บ้าน

4) ประชาชนในพื้นที่ขาดความเข้าใจและไม่ตระหนักถึงความร้ายแรงของโรคไวรัสโคโรนา 2019 เนื่องจากเป็นโรคอุบัติใหม่ ในบางรายที่กลัว และตื่นตระหนกเกินกว่าเหตุ และบางรายได้กระทำฝ่าฝืนคำสั่งฯ

5) ประชาชนส่วนใหญ่ยังกังวลในเรื่องคุณภาพของวัคซีน ถึงแม้จะมีการรณรงค์ให้ฉีดวัคซีนแล้วก็ตาม อีกทั้งการจัดสรรวัคซีนไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับจำนวนประชากรในพื้นที่

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง จังหวัด และอำเภอ

“ปัญหาและอุปสรรค ในการทำงานของผู้นำ ระดับพื้นที่ในอำเภอ ได้แก่ การแจ้งข้อมูลบุคคลที่มาจากพื้นที่กลุ่มเสี่ยงไม่ครบ ไม่ครอบคลุม หรือบางรายอาจปกปิดข้อมูล เนื่องจากเป็นญาติพี่น้อง กลัวการกักตัว การสื่อสารคำสั่งต่างๆ ยังไม่ทั่วถึงประชาชนทุกคน อาจจะเป็นเพราะสภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน ไม่เท่ากัน ทำให้ประชาชนยังไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการควบคุมโรคจังหวัด อาจจะทำให้เกิดการระบาดแบบรวดเร็วได้ ส่วน อสม.ปัญหาจากส่วนตัวของ อสม.ในเรื่องความขาดแคลนของครอบครัว ต้องไปทำมาหากิน ทำให้การปฏิบัติงานไม่ได้เต็มที่มากนัก อาจส่งผลในการรายงานบุคคลที่มาจากพื้นที่เสี่ยงไม่ทันเวลา จะทำให้โรคระบาดได้ ปัญหาเรื่องค่าตอบแทนผู้ปฏิบัติงาน ทุกระดับ ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานที่เสียสละ และความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว อาจจะส่งผลต่อการเกิดโรคระบาด และควบคุมไม่อยู่” (สะไกร แก้วโสม สาธารณสุขอำเภอ, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2564)

การอภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์โดยแยกประเด็น และสรุปเป็นผลการวิจัย ดังนั้น จากผลการวิจัยผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

สภาพปัญหาของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งถือว่าเป็นมหันตภัยของมวลมนุษย์ทั่วโลกที่ต้องเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดอยู่ในขณะนี้ ทุกประเทศกำลังพยายามแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดตลอดจนสร้างความร่วมมือเพื่อหาทางออกร่วมกัน และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่คาดว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะสามารถยุติการแพร่ระบาดได้ คือ การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคให้กับประชาชน หรือประชาชนจะต้องได้รับการฉีดวัคซีนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันโรค เมื่อร่างกายมีภูมิคุ้มกันโรคจึงจะช่วยลดความเสี่ยงต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุทำให้ติดเชื้อและเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้

แต่เนื่องจากข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งยังคงเป็นปัญหาสำหรับการฉีดวัคซีน อาทิเช่น ปัญหาเรื่องคุณภาพของวัคซีน ส่งผลถึงความเชื่อมั่นและความร่วมมือในการเข้ารับวัคซีนของประชาชน, ปัญหาด้านจำนวนของวัคซีนไม่เพียงพอกับความต้องการและความล่าช้าในการจัดหาวัคซีนของรัฐบาล, ปัญหาวัคซีนทางเลือก แนวทางการอนุญาตในการนำเข้ามาเพื่อจัดจำหน่ายโดยภาคเอกชนยังขาดความชัดเจน จนส่งผลทำให้ไม่มีความคืบหน้า นับเป็นการปิดโอกาสที่ควรจะเป็นทั้งทางเลือกและทางรอดให้แก่ประชาชนได้อีกช่องทางหนึ่ง ต้องยอมรับว่าทุกประเทศล้วนให้ความสนใจในการพัฒนาวัคซีนให้มีประสิทธิภาพดีที่สุด และยังต้องพยายามวิจัยและพัฒนาวัคซีนให้มีประสิทธิภาพครอบคลุมต่อการเปลี่ยนแปลงจากการกลายพันธุ์ของเชื้อโรคอีกด้วย นับว่าวัคซีนได้กลายเป็นความหวังของทุกประเทศในการแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคฯ ในขณะนี้ก็ว่าได้

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dye (อ้างถึงใน บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์, 2562, หน้า 3) ที่ได้อธิบายเรื่องเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่รัฐบาลเลือกกระทำหรือไม่กระทำ และสิ่งที่รัฐบาลเลือกกระทำนั้น จะครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งที่เป็นกิจวัตรและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางช่วงบางโอกาส การที่รัฐบาลได้มีนโยบายในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคนั้น รัฐบาลได้ใช้กลไกของรัฐ เช่น การประกาศพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ทั่วประเทศเพื่อควบคุมการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรคโควิด 19 (Covid-19) โดยจัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (ศบค.) และออกมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ส่วนการแก้ไขปัญหาและควบคุมโรคในระดับพื้นที่นั้น ได้นำพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข โดยมีคำสั่งแต่งตั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าพนักงานควบคุมโรค มีหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลืองานตามนโยบายของรัฐบาล

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นำชัย ชีววิวรรธน์ (2563, หน้า 270 – 273) เรื่องแนวทางการจัดการปัญหาและการควบคุมโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ของประเทศต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ใช้ อู่ฮั่นโมเดล โดยเน้นที่จะตรวจติดตามหาผู้ป่วยและผู้ติดต่อใกล้ชิดกับผู้ป่วยให้ได้รวดเร็วที่สุด เพื่อติดตามผล รวมทั้งให้กักตัวเพื่อดูอาการ มีการออกคำสั่งไม่ให้เดินทางกลับบ้านในช่วงตรุษจีน มีการออกคำสั่งล็อคดาวน์เมืองหลายแห่ง เพื่อจำกัดวงของการแพร่กระจายของโรค อีกทั้งบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคในระดับพื้นที่นั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Mclaughlin (อ้างถึงใน วีณา พึงวิวัฒน์นิกุล, 2562, หน้า 68) ที่ได้อธิบายว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการขององค์การที่ต่อเนื่องเป็นพลวัต ซึ่งได้รับการปรุงแต่งและหล่อหลอมโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและกลยุทธ์ของนโยบายกับสภาพขององค์การที่รับผิดชอบในการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การนำโยบายไปปฏิบัติเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย โดยพยายามปรับเปลี่ยนประนีประนอมระหว่างเป้าหมายและกลยุทธ์ที่กำหนดไว้กับข้อจำกัดเงื่อนไขและสภาพแท้จริงของหน่วยปฏิบัติ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า สอดคล้องกับคำสั่งของนายอำเภอ เรื่องแต่งตั้งเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2563 ซึ่งผลของกฎหมาย ทำให้บทบาทหน้าที่ของนายอำเภอ สาธารณสุขอำเภอ กำนัน

ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องทำหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่ออย่างเคร่งครัด เพื่อสกัดการแพร่ระบาดของโรคให้อยู่ในวงจำกัดโดยเร็ว โดยนำแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำของ DuBrin (อ้างถึงใน พัชรา วาณิชวศิน, 2560, หน้า 15) ที่ได้อธิบายบทบาทภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำเป็นความสามารถที่สามารถสร้างขึ้นมา เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อบรรลุตามเป้าหมายขององค์กร ดังนั้น บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้นำองค์กรในระดับตำบลและระดับหมู่บ้านย่อมต้องใช้ศิลปะในการบริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การทำงานตามนโยบายที่ได้รับมอบหมาย และเพื่อให้การนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องผสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติหน้าที่หยุดยั้งการแพร่ระบาดของโรคโดยเร็วที่สุด

ผลการวิจัยยังพบว่า บทบาทการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการและการควบคุมโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ในระดับพื้นที่หมู่บ้าน ตามนโยบายของรัฐบาลนั้น สอดคล้องกับการศึกษาของชัชวาล ผึ้งทอง (2564) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการนำนโยบายการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 ไปปฏิบัติ ในพื้นที่ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2563 มีหน้าที่ในการนำนโยบายต่าง ๆ ในการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 ไปปฏิบัติในท้องที่ที่ตนเองดูแลรับผิดชอบ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการและการควบคุมโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ในระดับพื้นที่ตามนโยบายของรัฐบาลนั้น จำเป็นต้องสร้างองค์ความรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับโรค ทั้งระดับผู้นำ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อสม. ตลอดจนให้ความรู้กับประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและนำไปสู่การให้ความร่วมมือในการป้องกันโรคเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชัชวาล ผึ้งทอง (2564) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการนำนโยบายการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ ขาดความรู้เกี่ยวกับโรค จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่เต็มกำลังความสามารถ ประกอบกับประชาชนไม่เข้าใจในระบบการปฏิบัติงานของทางราชการ และรัฐบาลไม่มีงบประมาณเพียงพอในการจัดซื้ออุปกรณ์ในการป้องกันโรคดังกล่าว ตลอดจนควรจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไวรัสโคโรนา 2019 และหลักสูตรอื่น ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปแนวทางของปัญหาอุปสรรคที่พบเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยแยกเป็นประเด็น ได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านความร่วมมือของประชาชน จะต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความรุนแรงของโรคเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงอันตรายและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมา หากยังคงละเลยมาตรการในการปฏิบัติตนด้านความปลอดภัยในการป้องกันโรค และจำเป็นต้องสร้างทัศนคติและปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน

2. ปัญหาด้านงบประมาณ จะเห็นได้ว่าในระดับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ยังขาดการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรค ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

3. ปัญหาด้านประชาสัมพันธ์ ในพื้นที่ของอำเภอศรีบุญเรืองยังพบว่า ยังมีประชาชนบางกลุ่มไม่เข้าใจถึงความร้ายแรงของโรค ทำให้ละเลยในมาตรการในการป้องกัน ไม่ปฏิบัติตามที่กระทรวงสาธารณสุขให้คำแนะนำ ตลอดจนไม่ทราบถึงบทลงโทษของการฝ่าฝืนคำสั่ง ดังนั้น จึงต้องเน้นการประชาสัมพันธ์ทุกระดับ

4. ปัญหาการปล่อยผู้ติดเชื้อจากพื้นที่เสี่ยงเดินทางกลับภูมิลำเนา เป็นเหตุให้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคขยายพื้นที่ออกไปจนยากแก่การควบคุม ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากปัญหาด้านประชาสัมพันธ์ไม่ดีพอ ทำให้ประชาชนไม่ตระหนักถึงความร้ายแรงของโรค จึงไม่คำนึงถึงความเสี่ยงที่จะเกิดการแพร่เชื้อสู่บุคคลอื่นรอบตัวในระหว่างการเดินทาง หรืออาจเกิดจากการขาดจิตสำนึกขาดความรับผิดชอบต่อสังคมก็เป็นได้

5. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายหย่อนยาน เมื่อประชาชนขาดสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งยังไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย ยังมีผู้ที่กล้าฝ่าฝืนคำสั่งฯ เช่น ร้านค้า สถานบริการเปิดเกินเวลาหรือไม่ปิดบริการชั่วคราวตามคำสั่งทางราชการ มีการจัดเลี้ยงสังสรรค์ เป็นต้น หากละเลยปัญหานี้ การขาดวินัยก็จะนำไปสู่การเชื่อมโยงให้เกิดเป็นปัญหาในข้อ 1 ได้เช่นกัน คือ ก่อให้เกิดปัญหาด้านความร่วมมือของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดตลอดจนจัดทำแผนป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ดังนี้

1. พิจารณาถึงการกำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อตัดวงจรการแพร่เชื้อของ ผู้ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นโรคติดต่อหรือโรคระบาด และผู้ที่เป็นผู้สัมผัสโรคหรือเป็นพาหะ

2. พิจารณาถึงการกำหนดนโยบายและมาตรการ ซึ่งให้ความสำคัญในการกักโรคและแยกกักสำหรับผู้ติดเชื้อและเป็นพาหะ รวมทั้งผู้ติดเชื้อที่กำลังรักษาพยาบาล ซึ่งจะต้องได้รับการควบคุม ดูแลให้อยู่ในสถานะของ “วงจรการฟื้นตัว” โดยเร็วที่สุดและเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดไม่ให้กลับมาอยู่ในสถานะของ “วงจรการแพร่เชื้อ”

3. พิจารณาถึงการกำหนดนโยบายและมาตรการ ในด้านการเตรียมทรัพยากรทางการแพทย์ให้เพียงพอ ทั้งด้านบุคลากรและอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ผู้ติดเชื้อต้องเข้าสู่ในสถานะของ “วงจรการเสียชีวิต”

4. รัฐบาลจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการฉีดวัคซีนและการจัดหาวัดซีนอย่างเพียงพอกับจำนวนประชาชนอย่างรวดเร็วเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ และจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์ ตลอดจนอุปกรณ์ในการป้องกันสำหรับบุคลากรด่านหน้า เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. รัฐบาลจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการฉีดวัคซีนและการจัดหาวัดซีนอย่างเพียงพอกับจำนวนประชาชนอย่างรวดเร็วเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ ควรเปิดเสรีและลดเงื่อนไขด้านข้อจำกัดในการนำเข้าวัคซีน

5. รัฐบาลต้องบริหารงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มุ่งเน้นด้านสาธารณสุขมาเป็นอันดับแรก ลดรายจ่ายส่วนอื่นที่ไม่มีความจำเป็น เช่น งบประมาณด้านทางการทหาร ด้านความมั่นคง

6. รัฐบาลต้องเร่งฟื้นฟูทางด้านเศรษฐกิจให้กลับฟื้นตัวโดยเร็ว อีกทั้งจัดหาเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อผยุงภาคการท่องเที่ยว ภาคการผลิต เพื่อให้เกิดการจ้างงานและลดปัญหาทางด้านสังคมที่จะตามมา ต้องสร้างจิตสำนึกร่วมกันในการรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อการไม่เป็นพาหะของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รัฐบาลต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้กลับฟื้นตัวโดยเร็วควบคู่กับการควบคุมโรคระบาด

7. การเพิ่มความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมป้องกันโรค เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายยังหย่อนยาน จึงจะเห็นได้ว่าทุกพื้นที่ยังมีกลุ่มคนที่ยังฝ่าฝืนคำสั่งฯ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้การควบคุมการระบาดของโรคไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การจำกัดการเดินทางเข้า-ออกของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยง ต้องมีการเฝ้าระวังเป็นพิเศษสำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว

ข้อเสนอแนะเพื่อศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ในกรณีที่ยังพบว่า ปัญหาการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ยังไม่สามารถแก้ไขได้ ลำดับต่อไปที่ควรศึกษาได้แก่

1. ศึกษาสภาพการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู หลังจากประชาชนได้รับวัคซีน

2. ศึกษาสาเหตุของการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เฉพาะกลุ่มประชาชนในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรืองที่เคยได้รับวัคซีนแล้ว

เอกสารอ้างอิง

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2554). *คู่มือ อสม. ยุค*ใหม่. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. (2564). *ผลตรวจสายพันธุ์ในผู้ติดเชื้อ COVID-19 จ.หนองบัวลำภู*. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข

เฉลิมพล ศรีหงษ์. (2564). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนวิชาการนำนโยบายไปปฏิบัติและประเมินผลนโยบาย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์.

ชัชวาล ผึ้งทอง. (2564). *บทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการนำนโยบายการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 ไปปฏิบัติ ในพื้นที่ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ.* การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นำชัย ชีววิวรรธน์. (2563). *COVID-19 โรคระบาดแห่งศตวรรษ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.

พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2563. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 137 ตอนพิเศษ 58 ง 13 มีนาคม 2563

พัชรา วาณิชวศิน. (2560). *การพัฒนาภาวะผู้นำ:จากทฤษฎีสู่แนวปฏิบัติที่ดีและกรณีศึกษา.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์. (2562). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนวิชาการนำนโยบายไปปฏิบัติและประเมินผลนโยบาย.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2564). *สธ.แนะวิธีกักตัวที่บ้าน พร้อมจัดทีมค้นหาผู้สูงอายุ-คนท้องเพื่อฉีดวัคซีน*. ค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2564, จาก https://www.prachachat.net/general/news-712221

วีณา พึงวิวัฒน์นิกุล. (2564). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนวิชาการนำนโยบายไปปฏิบัติและประเมินผลนโยบาย.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์.

สัมภาษณ์ส่วนบุคคล

1. นายสะไกร แก้วโสม สาธารณสุขอำเภอศรีบุญเรือง. *สัมภาษณ์.* 15 มิถุนายน, 3 สิงหาคม 2564
2. นายสุทัศน์ สุวรรณ ประธานชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อ.ศรีบุญเรือง. *สัมภาษณ์*. 20 มิถุนายน 2564
3. นายวิชัย คลังกลาง รองประธานชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อ.ศรีบุญเรือง. *สัมภาษณ์.* 18 มิถุนายน 2564
4. นายไชยา พรหมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองบัวลำภู. *สัมภาษณ์.* 18 มิถุนายน 2564
5. นางปาลิดา คำพิบูลย์ นายกเทศมนตรีตำบลโนนสูงเปลือย อ.ศรีบุญเรือง. *สัมภาษณ์.* 21 มิถุนายน 2564
6. นายวิทยา แสงป้อม นายกเทศมนตรีตำบลจอมทอง อ.ศรีบุญเรือง. *สัมภาษณ์.* 18 มิถุนายน 2564
7. นายทรรศนัย พรหมเมตตา นายกองค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง. *สัมภาษณ์*. 20 มิถุนายน 2564
8. นางสาวพรพิมล สิทธิพูนอนุภาพ ปลัดเทศบาลตำบลยางหล่อ. *สัมภาษณ์*. 22 มิถุนายน 2564
9. นายสุภโชค พนาลิกุล นายอำเภอศรีบุญเรือง. *สัมภาษณ์*. 22 มิถุนายน 2564